

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) เพื่อศึกษาผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง 3) เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ กลุ่มแกนนำ ซึ่งเป็นผู้ร่วมค้นหารูปแบบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารของโรงเรียน คณะครูโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ จำนวน 10 คน คณะกรรมการของโรงเรียน จำนวน 9 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ผู้นำชุมชน และตัวแทนผู้ประกอบการที่มีความสนใจและยินดีเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 6 คน รวมจำนวน 25 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และประชาชน ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไป 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเทคนิคที่ใช้ในการวางแผนขั้นเตรียมวิจัย ได้แก่ การจัดเวทีระดมความคิด AIC การวิเคราะห์ SWOT Focus group และ Mind mapping เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินระดับความพึงพอใจ แบบสำรวจ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น ข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปหรือการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการศึกษาสามารถสรุปอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยจะสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ 1) การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง 3) เงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กระบวนการในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครั้งนี้ได้กระบวนการในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่นี้กระบวนการมี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 การสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน

การดำเนินการในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ไปประสานกับทางโรงเรียน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและพูดคุยถึงปัญหาด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หลังจากนั้นโรงเรียนก็มีความเห็นร่วมกับผู้วิจัยที่จะศึกษาหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในบริบทของชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง มีกิจกรรมในการสร้างความคุ้นเคย ทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และค้นหากลุ่มแกนนำในการศึกษาหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนจากภาคีฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ จากโรงเรียนจำนวน 10 คน คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ครู และกรรมการสถานศึกษาจำนวน 9 คน และตัวแทนของชุมชน คือ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ผู้นำชุมชน และตัวแทนผู้ประกอบการที่สนใจและยินดีเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 6 คน รวมจำนวน 25 คน

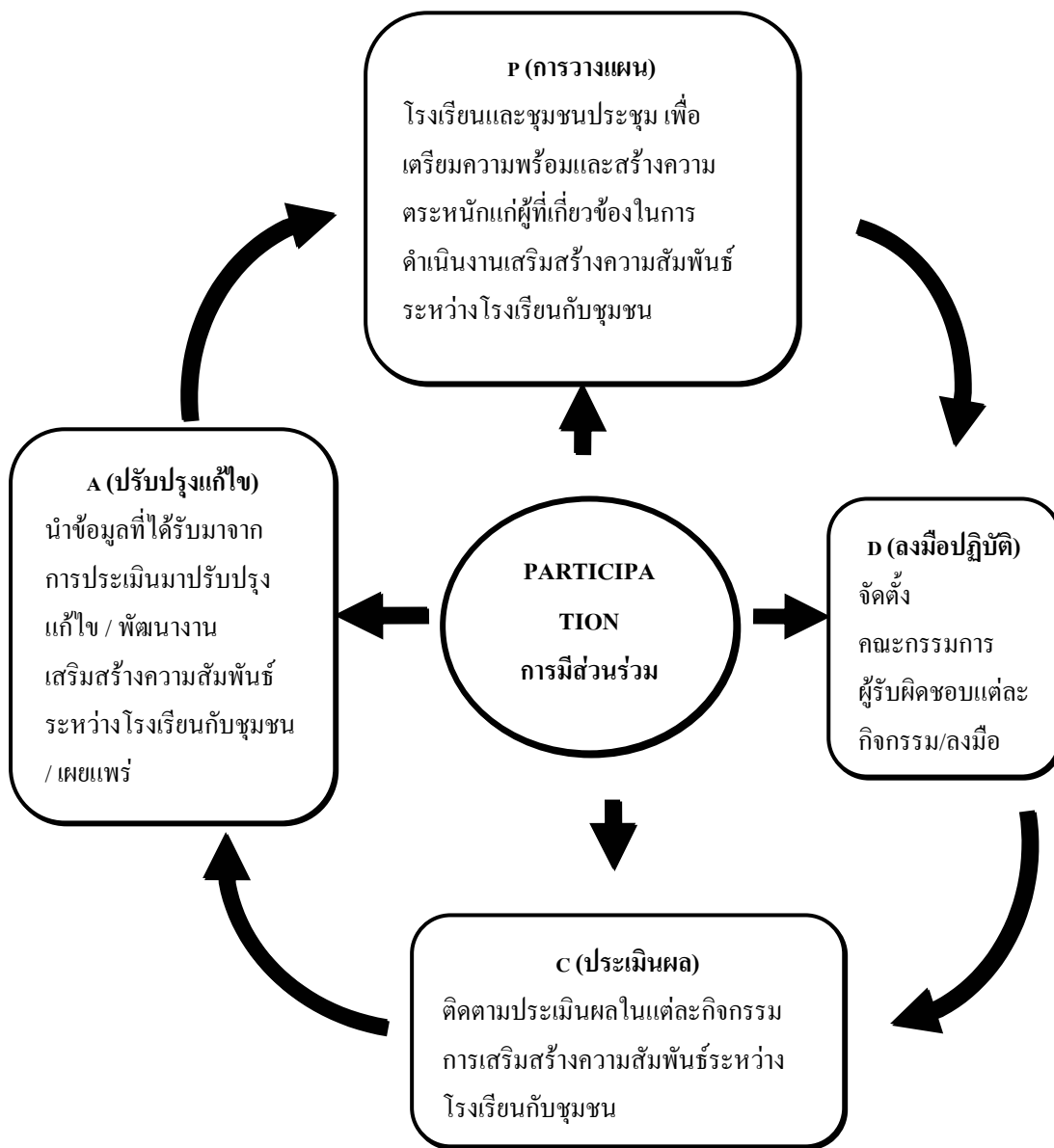
1.2 การสร้างความตระหนักและระดมความคิดเพื่อสำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน

การดำเนินการในขั้นนี้ ดำเนินการ โดยการจัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำในการสร้างความตระหนักและระดมความคิดเพื่อสำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกันเป็นตัวแทนจากโรงเรียนคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ครู และกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนของชุมชน คือ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ผู้นำชุมชน และตัวแทนผู้ประกอบการที่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรม ในการประชุมใช้เทคนิคระดมความคิดสร้างสรรค์ (AIC) และการวิเคราะห์ SWOT ค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ผลสรุปว่าโดยภาพรวมแล้วสถานภาพของโรงเรียนมีปัจจัยที่เกื้อหนุนเป็นส่วนใหญ่ มีสถานภาพที่เข้มแข็งที่พร้อมจะพัฒนางานการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.3 การค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การดำเนินการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน และสอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการ

ของชุมชน เป็นรูปแบบเฉพาะที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง และประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 วงจรการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ดำเนินการด้วยกระบวนการ PDCA

และได้แบ่งกลุ่มรับผิดชอบแต่ละกิจกรรม 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการบริการชุมชน ฝ่ายร่วมกิจกรรมของชุมชน และฝ่ายชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน เพื่อรับผิดชอบในการวางแผนโครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในลำดับต่อไป เวกีระดมความคิดครั้งนี้เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงได้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดเวทีชาวบ้านและสนทนากลุ่มเพื่อให้อาจารย์และผู้เกี่ยวข้องช่วยกันเป็นผู้นำไปสู่การปฏิบัติและเพื่อความยั่งยืนสืบไป

1.4 การนำเสนอรูปแบบและการใช้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

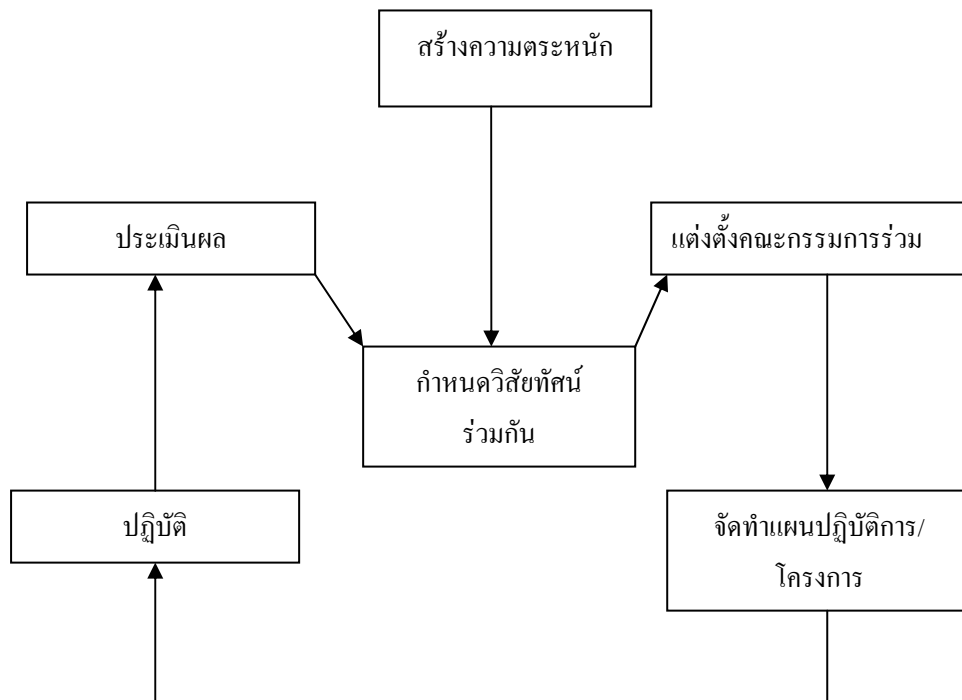
การนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อขอมติจากที่ประชุมในการแก้ไขและการดำเนินการมีผลที่เป็นน่าพอใจมาก เพราะมติจากที่ประชุมเห็นด้วยกับรูปแบบที่ได้จากการช่วยกันระดมความคิดของกลุ่มแกนนำ ซึ่งได้ให้เหตุผลคือกลุ่มแกนนำเป็นผู้มีความสามารถทางด้านนี้โดยเฉพาะ และเห็นด้วยกับรูปแบบที่กล่าวมาเพราะเป็นการที่หลายฝ่ายเข้ามาร่วมกันในการค้นหา และดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และจัดทำแผนการดำเนินโครงการการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จัดทีมงานรับผิดชอบและปฏิบัติตามแผนปีการศึกษา 2548 คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์จัดโครงการการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ฝ่ายบริการชุมชนจัดโครงการจัดการเรียนรู้ชีวภาพ ฝ่ายโรงเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนจัดโครงการวันสำคัญทางศาสนา และฝ่ายชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนจัดโครงการร่วมปลูกป่าชายเลน

1.5 การสรุปและประเมินผล

การสรุปและประเมินผลเป็นการประเมินที่ต้องการทราบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นมีผลเป็นอย่างไร พบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สิ่งที่กลุ่มแกนนำได้รับจากการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์คือ ทำให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้สัมผัสและมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น ชุมชน ความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์) การเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การวางแผน การประสาน และทำให้กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในการทำงานซึ่งกันและกัน ทำให้

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากมีการพบปะพูดคุยและร่วมกันทำงานมากขึ้น และมี ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงจากการสนทนากลุ่มของกลุ่มแกนนำ พบว่ามีข้อเสนอแนะและสิ่งที่ควรปรับปรุง ควรให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ควรมีกิจกรรมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการตามปฏิทินที่วางแผนไว้ กลุ่มแกนนำ ผู้ปกครองและประชาชนควรเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในการดำเนินงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และในการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนควรมีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจังและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และดำเนินการแก้ไขในลำดับต่อไป

ผลที่ได้จากการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ได้องค์กร คณะกรรมการ 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบริการชุมชน ฝ่ายโรงเรียนร่วมกิจกรรมของชุมชน และฝ่ายชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 โครงสร้างของการจัดองค์กรในการดำเนินงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.1 ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า สามารถดำเนินโครงการการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ โครงการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย โครงการวันสำคัญทางศาสนา โครงการจัดการเรียนรู้วิถีชีวิตภาพ โครงการร่วมปลูกป่าชายเลน ได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น ตามลำดับจนครบทุกกิจกรรม

2.2 ระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

2.2.1 ระดับความพึงพอใจของแกนนำ

จากกระบวนการในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่ากระบวนการนี้ได้สร้างการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มแกนนำในด้านต่าง ๆ และมีความพึงพอใจในรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ กลุ่มแกนนำที่ร่วมศึกษาหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเห็นว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อกันแล้ว การมีรูปแบบที่ชัดเจนทำให้สามารถดำเนินการง่าย เป็นขั้นเป็นตอน เกิดความภาคภูมิใจที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกลุ่มแกนนำ ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ และได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีมเป็นต้น

2.2.2 ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและประชาชน

ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปมีความพึงพอใจในกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม โดยมีความเห็นว่า โรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองเข้าไปร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และมีกิจกรรมที่หลากหลายจึงเป็นการเพิ่มความเข้าใจที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครองส่วนมากแสดงความห่วงใยความเป็นเจ้าของโรงเรียนอย่างชัดเจน และมีข้อเสนอแนะคือ โรงเรียนควรปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะทำให้โรงเรียนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมนี้มากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนกับชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อกันพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมทุกอย่างร่วมกัน

3. เงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.1 เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งเสริมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ

3.1.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

3.1.2 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม

3.1.3 การให้ความร่วมมือของครู

3.1.4 ความสนใจและความร่วมมือของชุมชน

3.1.5 กระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม

3.2 เงื่อนไขปัจจัยอุปสรรคในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เงื่อนไขและปัจจัยอุปสรรคในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ ภาระงานของครูผู้สอนที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่ ภาระงานของกลุ่มแกนนำที่เป็นตัวแทนจากชุมชน เช่น การประกอบอาชีพประมง และสภาพดิน ฟ้า อากาศ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ คือ การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง เงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นมาส่งผลทำให้กลุ่มแกนนำที่ประกอบด้วยพหุภาคีฝ่ายต่าง ๆ คือ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม มีการพัฒนาแบบองค์รวม ส่งผลทำให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ ซึ่งเกิดจากกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน 2) การสร้างความตระหนักและระดมความคิดเพื่อสำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน 3) การค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4) การนำเสนอรูปแบบและการใช้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5) การสรุปและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ

Kenny (1999 : 190-191) กล่าวถึงวงจรชีวิตขององค์กรชุมชน 4 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อตัว สมาชิกตระหนักถึงความต้องการ ปัญหาและโอกาสของตน รวมตัวกันเป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ
2. ขั้นก่อตั้งกลุ่ม กำหนดวัตถุประสงค์ โครงสร้าง ระเบียบกติกา การรวมสมาชิก การแสวงหาทรัพยากร
3. ขั้นธำรงรักษากลุ่ม ดำเนินกิจกรรมหรือขยายกิจกรรม

4. ขั้นตอนการประเมินผล

นอกจากนี้ นฤมล นิราทร (2542 : 2) ยังได้อธิบายถึงทฤษฎี และแนวคิดที่ใช้ในการสร้างกลุ่มการทำงาน ได้แก่

1. ทฤษฎีแลกเปลี่ยน หรือ Exchange Theory ซึ่งอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ระหว่างกัน ดังนั้น เหตุผลที่จะทำให้กลุ่มเกิดขึ้นได้ (โดยสมัครใจ) ก็คือ แต่ละฝ่ายมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจที่จะประสานกัน

2. แนวคิดการรวมพลัง หรือ Synergy ซึ่งอธิบายว่าการรวมพลังกันทำงานไปสู่ผลได้ที่มีคุณค่า หรือเข้มแข็งมากกว่าการแต่ละองค์

และสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชน สามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชน และกระบวนการในการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ดังที่ Cohen and Uphoff (อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 139-140) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการริเริ่ม ตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สรุปรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สร้างขึ้นมามีประสิทธิผล ประสิทธิภาพจริง สามารถที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนใกล้ชิดสนิทแนบแน่น แล้วก่อให้เกิดผลทั้ง 2 ฝ่ายคือ โรงเรียนและชุมชนเพราะบทบาทของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ โรงเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาก กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนออกไปมีส่วน

ร่วมกับกิจกรรมของชุมชน เพื่อความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การทำงานร่วมกัน จะทำให้การศึกษาของชุมชนทำให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในระดับเดียวกันก็ถือว่า โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน แล้วชุมชนก็เห็นว่าโรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชุมชนคือ ชุมชนต้องเกื้อหนุน โรงเรียน และโรงเรียนถือว่าโรงเรียนก็เป็นที่พักของชุมชนเป็นลักษณะ ความสัมพันธ์แบบสองทาง (Two-Way Communication)

2. ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่ามีความพึงพอใจของกลุ่ม แกนนำอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ พบว่าความพึงพอใจของผู้ปกครองและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับพึงพอใจมากทุก กิจกรรม และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนี้ น่าจะมีความยั่งยืน เนื่องจากผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนิมจะนำไปดำเนินการในปี ต่อไป ผู้ปกครองและประชาชนจะส่งเสริมกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าความยั่งยืนของรูปแบบดังกล่าวมาจากปัจจัยสำคัญคือ การเปิดโอกาสให้ ทุกฝ่าย ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และมีการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละ กิจกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในการดำเนินงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนิม ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ มีผลการดำเนินงานที่น่าสนใจควรรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการดำเนินงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก่อนที่จะ นำเอาหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน กลุ่มแกนนำได้ศึกษาผลการดำเนินงานพบว่า ไม่มีการดำเนินงานตามกรอบ เกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา จะมีการปฏิบัติเพียงบางด้านคือ การให้บริการสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ ซึ่งจะเกิดขึ้นตามสถานการณ์หรือโอกาสที่โรงเรียนไม่ได้กำหนด จึงไม่มีความแน่นอน ไม่ มีการกำกับติดตาม ไม่มีการวางแผน ซึ่งอาจเกิดจากผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือไม่ ให้ ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ พวงสมจิตร (2540 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร และฉะเชิงเทรา (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำ การวิจัยเรื่องปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว, ไทยลาว-ไทยเขมร, ไทยลาว-ไทยส่วย, ไทยลาว-ไทยเขอ สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ด้านการวางแผนงานขาดความชัดเจนและระบบสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบัน กิจกรรมไม่หลากหลาย ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง และ สวัสดิ์ ศึกษารื่อง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ศึกษากรณีบทบาทและหน้าที่บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง สรุปว่า มีความจำเป็นต้องให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงาน และต้องระดมความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้น จึงจะช่วยให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีผลในทางปฏิบัติและดำเนินการต่อไปได้

หลังจากที่นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) มาพัฒนางานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า มีผลทำให้บุคลากรให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือกัน มีการดำเนินงานเป็นระบบ มีแผนงานที่ชัดเจน การดำเนินงานครอบคลุมกรอบงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน และด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองแดง มณีพงษ์ (2542 : 33 – 34) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามทัศนะของครูและผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี สรุปว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จะปฏิบัติงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเหมาะสมเป็นระบบ ใช้วิธีการตัดสินใจในรูปคณะกรรมการ เปิดโอกาสให้ครู และกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร มีการมอบหมายงานที่เหมาะสมแก่บุคลากร ยึดแผนงานและโครงการเป็นหลัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิลปชัย ผลกล้า (2540 : 61) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในห้าอำเภอชายแดนจังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าผู้บริหารควรหาวิธีการใหม่ๆ ที่ทันสมัยในการประชาสัมพันธ์และควรกำหนดบทบาทของบุคลากรในการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น ๆ อีกทั้งต้องศึกษาขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนให้เข้าใจและต้องให้ความสำคัญด้วย

จากผลการดำเนินงานทำให้ ผู้รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีและตระหนักถึงความสำคัญงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน เกิดการเรียนรู้

และผลงานควบคู่กัน เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือกันในกลุ่ม ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเกิดรูปธรรมในการปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนายั่งยืนและจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในชุมชนในระยะยาว

1. ผลการพัฒนางานการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังต่อไปนี้

1.1 พฤติกรรมการทำงานของครูที่มีต่องานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูที่รับผิดชอบและครูที่เกี่ยวข้องกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานและให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นกลุ่มทำงานที่เข้มแข็งมุ่งสร้างผลงานร่วมกัน ให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเป็นระบบ ซึ่งเห็นได้จากเนื้องานในความรับผิดชอบแต่ละคนที่ปรากฏเป็นรูปธรรม และการประสานงานกับบุคคลและกลุ่มงานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งได้แก่บุคคล หรือหน่วยงานในชุมชน ทำให้การทำงานครอบคลุมเนื้องานตามกรอบเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการมีทัศนคติที่ดีต่องาน เห็นคุณค่า และตระหนักในความสำคัญของการร่วมมือกันในกลุ่ม และเกิดสำนึกร่วมกันที่จะพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้า เห็นประเด็นเชื่อมโยงที่จะส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งด้านภาระหน้าที่ จุดมุ่งหมาย และการเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านทรัพยากร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาทั้งต่อโรงเรียนและชุมชนโดยรวม และก่อประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อโรงเรียนมีการเผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนากิจกรรม ปรับรูปแบบการจัดกิจกรรมให้เปิดกว้างเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมีผลทำให้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนได้เปลี่ยนไปในทางที่ดีคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นทั้ง โดยทางตรงและโดยทางอ้อม เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวในการจัดกิจกรรม การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียน การเสนอแนะ การสนับสนุนการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านทรัพย์สิน ด้านวิชาการ และด้านการบริการ ตลอดจนการเข้าร่วมแรงร่วมใจในการจัดกิจกรรมทางโรงเรียนมากขึ้นตามธรรมชาติ การเข้ามามีความคิดต่อกับโรงเรียนเรื่องการเรียนรู้ ความประพฤติของนักเรียน ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาเสพติด การแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและมีความถี่มากขึ้น ครอบคลุมกรอบงานความสัมพันธ์

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลาย และทำงานแบบต่างฝ่ายต่างทำลดน้อยลง ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยที่สืบทอดกันมาคือ มักจะให้ความช่วยเหลือกัน ซึ่งบางครั้งจะให้ความร่วมมือโดยไม่ต้องร้องขอ ทั้งงานที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tekaa (อ้างถึงในเมตต์ เมตต์การุณจิต, 2541 : 36) ซึ่งได้ศึกษาทัศนคติของชาวอินเดียในประเทศแคนาดา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จในชุมชนที่มีประชาชนมีส่วนร่วม และเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง การจัดการศึกษาจะมีผลสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2543 : 47) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียน เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมกับชุมชน ทั้งนี้รัฐต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการสร้างสังคมการเรียนรู้ โรงเรียนเป็นองค์ประกอบนำในการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อชุมชนเข้มแข็งจะสามารถดูแล เลี้ยงดูบุคคลในชุมชนได้ดีกว่า พึ่งบุคคลภายนอก และจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ในระยะเริ่มต้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลักษณะการให้ความร่วมมือในสิ่งที่โรงเรียนร้องขอ มากกว่าการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมประเมินผล ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องการทำหลักสูตร เรื่องงบประมาณ เรื่องบุคลากร ยังมีน้อยมาก จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องให้โอกาส ให้ความรู้ และใช้เวลาแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและได้เรียนรู้จึงจะทำให้แสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม มีความสร้างสรรค์

1.3 แบบของงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่เดิมมีลักษณะความสัมพันธ์เป็นแบบทางการ เป็นความสัมพันธ์ตามหน้าที่และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ให้หรือผู้รับมากเกินไป ได้พัฒนาเป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการหรือความสัมพันธ์แบบแนวราบมากขึ้น มีลักษณะของความเป็นที่เป็นน้องสนิทสนมกัน มีการพบปะแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือกันถี่มากขึ้น ทั้งระหว่างหน่วยงานต่อหน่วยงาน หน่วยงานกับบุคคล หรือบุคคลกับบุคคล โรงเรียนและชุมชนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2543 : 46-47) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาปัจจัยสำคัญคือ ผู้บริหารต้องมีความตั้งใจจริงในการทำงานมีความตระหนักในเรื่อง การยึดชุมชนเป็นหลักในการบริหารสถานศึกษา มีมนุษย์

สัมพันธ์สูง ต้องให้ครูเปิดใจกว้าง และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแบบไม่เป็นทางการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอวาท สุพรรณารักษ์ (2540 : 53) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาภายใต้โครงการการบริหารและการจัดการศึกษาที่ไม่กระจายอำนาจ กรณีศึกษาภาคกลาง ได้เสนอแนะเชิงนโยบายการจัดการศึกษา คือ 1) ให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ให้เขามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านต่างๆ ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครู ให้เกิดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำงานกับประชาชน โดยให้ความสัมพันธ์แบบแนวราบ 3) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ชุมชนมีขีดความสามารถ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเองมากที่สุด โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เนื่องจากโรงเรียนเกิดจากความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่ให้บริการชุมชน การมีความสัมพันธ์ที่ดียอมทำให้เข้าใจถึงความต้องการและข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนางานให้สอดคล้องตรงตามความต้องการของผู้รับบริการและความเข้าใจดีต่อกัน การสร้างโอกาสและความต่อเนื่องให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โรงเรียนต้องบูรณาการให้เข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งเป็นงานประจำที่ปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว และเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับชุมชนโดยมีนักเรียนเป็นสื่อกลาง การที่ชุมชนรับรู้และมีส่วนร่วมเป็นประจำจะทำให้ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นเหมือนกิจกรรมหนึ่งของชุมชนจะทำให้เกิดการซึมซับรับรู้และมีส่วนร่วมโดยอัตโนมัติ และการพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง

จากการประชุมการปฏิบัติการด้วยเทคนิคระดมความคิดสร้างสรรค์ (AIC) และการนำหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาใช้กับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่า มีการดำเนินการและผลการดำเนินการ สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย 1) ทาน: ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัย 4 ทุนหรือทรัพย์สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา 2) ปิยวาจา : พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สามานสามัคคีเกิดไม่ตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) อตถจริยา : ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม 4) สมานัตตตา : เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้

วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอแก่ทุกคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

(พระธรรมปิฎก, 2540 : 41)

3. เงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.1 เงื่อนไขปัจจัยที่เอื้อในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าเงื่อนไขและปัจจัยที่สำคัญที่สนับสนุนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ทัศนคติของโรงเรียน ที่เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม การให้ความร่วมมือของครู ความสนใจและความร่วมมือของชุมชน และกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือ ความตั้งใจ และความเอาใจใส่ ในการคิด การกำหนดและร่วมกันดำเนินงาน จากทั้งโรงเรียนและชุมชนซึ่งพบว่าความพร้อมของโรงเรียนและความสนใจของโรงเรียนและชุมชนดังกล่าวมาจากปัจจัยต่อไปนี้

3.1.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนและชุมชน กล่าวคือ

1) ผู้บริหาร โรงเรียนและชุมชนมีความสนใจ ตั้งใจ และเป็นตัวอย่างในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) มีแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ ปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้กับชุมชน ลักษณะ 2 ประการของผู้บริหาร โรงเรียนและผู้นำชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการเป็นศูนย์รวมทางด้านความคิด ความเชื่อและศรัทธา การตัดสินใจ จะเห็นได้จากการที่สมาชิกกลุ่มแกนนำและคนในชุมชนให้การยอมรับและเคารพในความคิดและการตัดสินใจของผู้บริหาร โรงเรียนและผู้นำชุมชนดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543 : 229) ที่ว่าผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เป็นทางการหรือผู้นำอย่างไม่เป็นทางการล้วนแต่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการกระทำ ความคิด และจิตวิญญาณของคนในชุมชน นอกจากนี้ ปานกมล พิสิฐอรรถกุล (2546 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการมูลฝอยของชุมชนปริกตก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวคือ การขาดผู้นำทั้งผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำอย่างเป็นทางการ

3.1.2 ความพร้อมและความสนใจของครู ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน

เนื่องจากความพร้อมและความสนใจของครู ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนจากปัจจัยดังนี้ ความ

สนใจเดิมและวิสัยทัศน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็ง

3.1.3 ความสนใจและความร่วมมือของโรงเรียน และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จครั้งนี้ เนื่องจากทุกฝ่ายได้ทำงานที่ตนสนใจและต้องการร่วมกัน ทำให้การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดำเนินการไปอย่างราบรื่น มีบรรยากาศของความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และทัศนคติระหว่างกัน

3.1.4 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายและการใช้ได้จริงในชุมชน ซึ่งเห็นได้จากการดำเนินการทุกขั้นตอนตั้งแต่ การประชุมสำรวจความต้องการและสร้างความตระหนัก การค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การนำเสนอและใช้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการสรุปและประเมินผล ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จึงทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครั้งนี้จึงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความพึงพอใจของทุกฝ่ายสอดคล้องกับแนวคิดของสมยศ ทุงหว่า (2534 : 64) และดุสิตา แก้วสมบุญ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ว่าการที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของตนเองนั้นย่อมทำให้ประชาชนรู้สึกมีความผูกพันและพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ และในที่สุดการบริหารงานและดำเนินโครงการต่างๆ ภายในชุมชนก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 เงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครั้งนี้ได้แก่

3.2.1 ภาระงานของครูที่เป็นแกนนำในการศึกษาหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ ภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากการสอนซึ่งมีมากอยู่แล้ว เช่น งานกิจการนักเรียน งานธุรการ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับ กฤษณา ไตรศิริ (2538 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา คือครูมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากงานการสอน เช่น การไปอบรมสัมมนา ซึ่งตรงกับวันที่มีการเรียนการสอน ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามลำดับ

3.2.2 ภาระงานของกลุ่มแกนนำที่เป็นตัวแทนจากชุมชน ข้อจำกัดของกลุ่มแกนนำ

ในการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นตัวแทนจากชุมชน คือ มีเวลาน้อยและเวลาว่างไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานในการประกอบอาชีพประมง ทำให้สมาชิกหลายคนไม่ค่อยมีเวลาและบางครั้งต้องเลื่อนการประชุมหรือการดำเนินการออกไป

โดยสรุปการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครั้งนี้ เป็นการอาศัยการประสานความร่วมมือทั้งโรงเรียนและชุมชนเป็นการนำเอาข้อมูลและทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการร่วมกันกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการใช้กิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนที่หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนักในความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และมีพฤติกรรมในการร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียนและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในครั้งนี้มี 4 ขั้นตอน ในกระบวนการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนี้เป็นกรณีศึกษา ซึ่งถ้าชุมชนไหนหรือโรงเรียนไหนที่จะนำไปใช้ก็ควรจะศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนหรือชุมชน แต่ทั้งนี้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน และผู้นำชุมชน ต้องจริงจัง จริงใจ เห็นประโยชน์ร่วมกัน และเห็นคุณค่าของการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ในขั้นการสร้างความตระหนักและการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นขั้นที่ทั้งโรงเรียนและชุมชนได้มาคิดวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการต่างๆ และช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ช่วยให้ทั้งโรงเรียนและชุมชนเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของทั้ง 2 ฝ่ายในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขั้นนี้เปรียบเสมือนกับการดอกเส้าเข็มที่จะต้องแน่นอย่าให้เกิดความตระหนัก รู้สึก หรือความเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงไม่ควรจะรีบร้อนข้ามขั้นตอนนี้ไป ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญและพัฒนาแกนนำในโรงเรียนที่จะทำงานในเรื่องนี้ สร้างความตระหนักให้กับคณะครู และประสานงานกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3. เทคนิคกระบวนการต่าง ๆ ในการจัดการทำงานแบบมีส่วนร่วม จะต้องเลือกตามความเหมาะสม และประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน
4. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีระดมความคิด
  - สำหรับการจัดเวทีระดมความคิดซึ่งเป็นกิจกรรมหลัก ควรดำเนินการดังนี้
    - 4.1 การวางแผนการจัดเวทีระดมความคิดควรเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
    - 4.2 การกำหนดช่วงเวลาในการจัดเวทีระดมความคิดในชุมชนควรคำนึงถึงความพร้อมของชุมชนนั้นให้มาก
    - 4.3 ผู้ดำเนินการในเวทีระดมความคิดต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีความสามารถในการเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้
    - 4.4 การเชิญผู้เข้าร่วมในเวทีระดมความคิดต้องพิจารณาเลือกตัวบุคคลให้เหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมได้ระดมความคิดเห็นด้วย
5. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป
  - 5.1 ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่จะส่งผลต่อความเข้มแข็งของโรงเรียนและชุมชน
  - 5.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และนำไปทดลองใช้ในชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกันออกไป เพื่อสร้างความหลากหลาย